

Naděje pro velké kočky

Většina velkých afrických savců dnes čelí kritickému ohrožení a nebýt ochránců přírody, některé druhy bychom znali už jen ze zoo. Slovenský fotograf Roman Baláž se již patnáct let snaží, aby se divočina černého kontinentu zachovala i pro další generace

Ptala se Barbora Jelínková

? Jak a kdy vám Afrika učarovala?

Už dřív jsem jezdil na sever Afriky na dovolenou, byl jsem v Egyptě, Tunisku, Alžírsku i Maroku. Ale na východní pobřeží, konkrétně do Keni, jsem poprvé zavítal až v roce 2005. Je to úplně jiná Afrika – zcela odlišní lidé i kultura. Protože nerad jen tak ležím na pláži, objednal jsem si výjízdku na safari v národním parku Masai Mara. Tehdy jsem také začal fotografovat zvířata. A když jsem poprvé spatřil lev-

harta a on se mi podíval do objektivu, nemohl jsem už přestat...

Od té doby létám do Afriky, kdykoliv mi to čas a peníze dovolí, většinou třikrát nebo čtyřikrát do roka – dohromady zhruba na šest týdnů, někdy i víc. Jen letos jsem bohužel kvůli koronakrizi musel cesty omezit, takže jsem tam zatím byl jen dvakrát. Přesto jsme stihli pokročit v programech na ochranu přírody, které jsme v místě rozběhli.

? Ovlivnila nějak pandemie stavy divokých zvířat?

Například v případě nosorožců jsme zaznamenali velmi dobré zprávy. Jejich nelegální odstřel letos poklesl až o pětasedmdesát procent, zhruba na tři sta kusů. Důvodem je útlum letecké dopravy, takže letadla nemohla převážet jejich rohy do Číny a Vietnamu coby hlavních odbytišť. Je však docela smutné, že aby se takto snížilo jejich zabíjení, musel přijít virus...

✓ Gepardice Malajka s mláděty. Rezervace Masai Mara je bohatá na vodní zdroje i zvěř a velkým kočkám se tam relativně daří

? Podle statistik bylo nosorožců před sto lety čtvrt milionu, dnes jich zbývá desetina, konkrétně dvacet devět tisíc. Podobně dramaticky klesají i populace mnoha dalších druhů. Kterí živočiškové čelí nejkritičtějšímu ohrožení? Seznam je bohužel opravdu dlouhý a asi nemáme prostor vyjmenovat všechny. Pokud bych měl zmínit jen některé, tak například goril zbývají ve volné přírodě už jen asi dva tisíce, goril nigerijských dokonce pouze dvě stovky. Ale netýká se to jen Afriky: Napadá mě třeba sviňucha kalifornská, mořský savec, jehož populace čítá posledních deset kusů. Kriticky ohrožený je nosorožec sumaterský s osmdesáti jedinci

„Levharti se umějí velmi dobře schovávat. A pokud jiné velké kočky vyhynou, oni nejspíš přežijí

a zhruba stejně jsou na tom levharti skvrnití amurští. Pak tu máme orangutany tapanulijské v počtu osmi set kusů nebo posledních dva a půl tisíce slonů sumaterských... A tak bych mohl pokračovat celý den.

? Vy se však věnujete především ochraně šelem, konkrétně gepardů. Daří se jejich počty zvyšovat? Gepardů zůstalo na celém světě asi jen sedm a půl tisíce. Naši nadaci se v národním parku Masai Mara podařilo zvýšit jejich populaci z padesáti pěti kusů v roce 2015 na současných dvaasedmdce-

sát – což se může zdát málo, ale jde o víc než pětadvacetiprocentní nárůst. Z toho máme obrovskou radost. V ostatních částech Afriky panuje podobná situace: Třeba ve známé oblasti Serengeti žije pouze tři sta padesát gepardů. Proto se může stát, že když je nebudeme chránit, za třicet let už je uvidíme jen v zoo.

? V rámci projektu ochrany gepardů se věnujete výzkumu jejich komunikace. Co zajímavého jste objevili? Za čtyři roky jsme zachytili a rozpoznali devatenáct různých zvuků, jimiž si dokážou sdělit vše potřebné: Určité signály vydává třeba samice, když jde na lov a chce, aby mláďata zůstala

ukrytá na místě, nebo když se pak vrací s úlovkem a volá je k sobě, aby se našla. Jiné zvuky zas gepardi používají, aby upozornili na nebezpečí v podobě lva, levharta či hyeny. A samozřejmě spolu „mluví“, když matka učí mláďata lovit nebo se blíží samec a chtějí se pářit.

Nejúžasnější však pro mě bylo pozorovat takzvané koalice gepardů při lovu. Tehdy se umějí domluvit, kdo kam půjde a kdo zaútočí jako první, což je až neskutečné. Jednou jsem sledoval, jak šla matka se čtyřmi mladými lovit prase bradavičnaté a pomocí zvuků jim dávala pokyny, kam má které zamířit a jak postupovat. Příroda je v daném ohledu neuvěřitelná.

? Koalice, o kterých hovoříte, jsou samy o sobě zajímavé. Z dosavadních zoologických pozorování spíše vyplývalo, že gepardi žijí samotářsky...

O tom byla i odborná veřejnost přesvědčena ještě v osmdesátých letech a mnohé zdroje to stále považují za nezpochybnitelný fakt. Malé koalice se přitom dařilo pozorovat už před třiceti lety. Dnes víme, že ačkoliv většina gepardů opravdu žije samotářsky, jejich koalice jsou běžné. Mají tak větší šanci ulovit potravu a souvisí to s tím, zda se

◀ Roman Baláž s Eve Hillsovou a místními průvodci Antonym (vlevo) a Jacksonem

▲ Švédka Ingela Janssonová pomáhá v Africe spolu s Romanem Balážem zachraňovat velké kočky

všechna mláďata z vrhu dožijí dospělosti. V Masai Maře sestávají koalice pouze ze samic nebo samců; jedna má dokonce pět samců, což představuje unikát. Je nepopsatelné tyto šelmy sledovat, jak loví velkou kořist, například zebry či pakoně. Jednou jsem dokonce viděl, že skolily žirafí mláďe. Vzniklo o nich už několik dokumentů, vysílaných i na BBC, National Geographic Wild a podobně.

❓ Kromě gepardů monitorujete ještě populace levhartů...

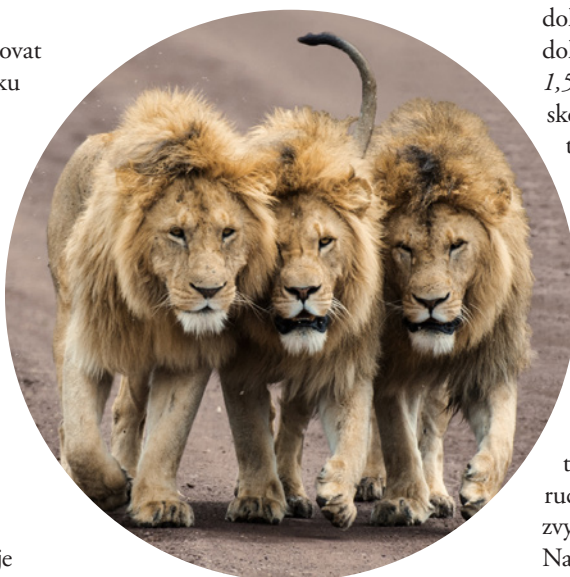
Ano, momentálně se snažíme zmapovat jejich přesný počet v národním parku Masai Mara a z toho pak chceme odvodit přibližnou populaci v celé Africe. V oblasti Triangle, kde jsme výzkum prováděli, jsme zatím zaznamenali třináct levhartů, z toho sedm nových, o nichž se dosud nevědělo. V databázi však máme už třiapadesát kusů, jež v rezervaci žijí.

❓ Třináct mi připadá jako velice nízké číslo. Jak se tento druh liší z hlediska ohrožení od gepardů?

Situace levhartů je příznivější. Jejich přirozené prostředí se totiž dost odlišuje od ostatních šelem – pohybují se hlavně v houštích a je dost těžké je najít. Obecně levharti v Masai Maře neohrožují ani tak lidé, tedy zejména pytláci, jako spíš sloni, nosorožci nebo lvi. Dokážou se rychle a dobře adaptovat a Masai Mara jim nabízí velmi dobré podmínky. Podle mých zkušeností a na základě pozorování odhaduju, že tamní populace zahrnuje minimálně dvě stě padesát až tři sta kusů, v celé Keni možná sedm tisíc. Jsem přesvědčen, že po-

kud v budoucnu dojde k vyhubení jiných šelem, levharti zůstanou.

Jejich nejstarší africké zkmenněliny dosahují stáří 3,2 milionu let a kočkovité šelmy jako takové se na kontinentu vyskytují už třicet milionů roků – což ovšem neznamená, že si levharti nezaslouží ochranu. Jejich počty totiž klesají i kvůli lovcům, kteří chtějí získat trofeje všech zvířat z takzvané velké pětky, čili lvů, nosorožců, slonů, buvolů a právě levhartů.

▲ Krev se nezapře. Trojici lvích bratrů vyfotil Roman Baláž v tanzanské rezervaci Ngorongoro

❓ Opakovaně zmiňujete pytláctví. Jde v Africe stále o velký problém?

To je samo o sobě téma na několik rozhovorů. Uvedu jediné číslo: Za poslední století klesla populace všech zvířat v Africe o devadesát procent.

Z původního čtvrt milionu lvů jich dnes zbývá dvacet pět tisíc, u slonů se jedná o deset milionů versus čtyři sta tisíc, u gepardů o sto padesát tisíc a dnešních sedm a půl tisíce... A tak bych mohl pokračovat.

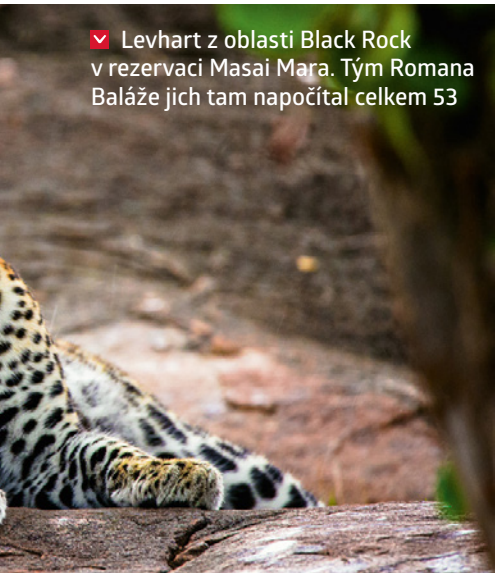
Za vším stojí obyčejná chamtivost, protože obchod se sloními kly a nosorožčími rohy, případně prodej živých zvířat jako mazlíčků je pro pytláky nesmírně lukrativní. Na černém trhu stojí kilogram sloních klů až tři tisíce dolarů, kilogram rohoviny z nosorožce dokonce šedesát tisíc (*v přepočtu okolo 1,5 milionu korun, pozn. red.*), přičemž skoro všechno se vyvážá do Číny. Když tedy člověk s platem zhruba dva a půl tisíce korun dostane nabídku zabít slona či nosorožce, nemá obtížnou volbu. Dovolím si říct, že zmíněný byznys ovládá zvířecí mafie.

❓ Jaký přístup zaujímají k ochraně přírody domorodci?

Řekl bych, že je to tak půl napůl. Na jednu stranu si uvědomují, že tato zvířata podněcují zájem o cestovní ruch, což znamená nová pracovní místa, zvyšování gramotnosti a vzdělanosti. Na druhé straně se nechtějí vzdát svých rituálů při zabíjení lvů a nezdráhají se je usmrtit, pokud jde o ochranu majetku. Lvi totiž často loví krávy a sloni ničí úrodu. Jde o nekonečný boj, nicméně během posledních let pozoruju, že povědomí o důležitosti ochrany přírody roste a situace se výrazně zlepšuje. Z některých bývalých pytláků se dokonce stali strážci parků.

Bohužel letos velmi zasál koronavirus, který dramaticky omezil příliv

✓ **Levhart z oblasti Black Rock v rezervaci Masai Mara. Tým Romana Baláže jich tam napočítal celkem 53**

✓ **Fotografovat mláďata tanzanských slonů přináší potěšení, ale nesmíte se přiblížit příliš**

turistů. Pokud už nějací příjždějí, tak pouze z řad bohatých Afričanů. Na safari dřív jezdilo tři a půl milionu lidí ročně, letos jde o jedno procento z uvedeného čísla. Skoro všichni místní tak ztratili nebo ztratí práci a jinou bohužel nenajdou. Obávám se, že v příštích letech můžeme očekávat velký nárůst pytláctví.

? Dá se proti tomu nějak bojovat?

Téměř vůbec, je to nesmírně náročné. Například lvy ohrožuje i fakt, že je Masajové mohou legálně zabít, pokud napadnou jejich stáda. Proto spolupracujeme se švédskou zooložkou Ingelou Janssonovou, která vede projekt na záchranu těchto zvířat v kráteru Ngorongoro a jeho okolí. Masajové dostali mobily, takže v případě usmrcení dobytka zavolají na příslušné kontakty a obdrží finanční náhradu.

Součástí programu tvoří rovněž snaha přesvědčit domorodce, aby upustili od svých tradičních rituálů spojených s dospíváním. Chlapci po dosažení čtrnácti let musejí v rámci „přerodu v muže“ vlastnoručně zabít lvího samce, což dále snižuje už tak malé počty zmíněných živočichů. Obecně se však v podstatě můžeme pouze snažit zvýšit vzdělanost a přesvědčovat místní, že zabíjení zvířat jim nakonec víc ublíží, než pomůže. Mimo jiné i proto financujeme dvě školy v Tanzanii: Naším cílem je, aby se děti odmala učily, jaké bohatství jim jejich příroda poskytuje.

? Afričané tedy vidí ve zvířatech pouze zdroj příjmů? Nemají vyvinutý jakýsi přirozený cit, úctu k přírodě jakožto hodnotě, kterou je třeba chránit?

Mnozí z nich přírodu a životní prostředí chrání a snaží se je návštěvníkům ukazovat tak, aby se tam vraceli. Všechno to však dělají proto, aby se sami měli líp a mohli si dovolit podporovat vzdělání svých dětí. Je ovšem nutné dodat, že velmi záleží na lokalitě: Třeba v Jihoafrické republice je dokonce povolen obchod s rohy nosorožců a Botswana nedávno znovu umožnila odstřel slonů.

? Jaké jsou náklady na jednotlivé záchranné programy?

Například náš čtyřměsíční projekt na záchranu levhartů vyšel zhruba na tři čtvrtě milionu korun. I to však znamená spaní ve stanu a šetření po všech stránkách. Navíc pandemie samozřejmě přinesla problémy v mnoha oblastech a i my se budeme

muset zamyslet, který program nadále financovat a který možná na nějakou dobu utlumit.

? V Africe se rovněž věnujete fotografování divokých tvorů. Jak složité je se ke zvířeti přiblížit tak, aby neuteklo? Záleží, kde se nacházíte a jak jsou tamní zvířata zvyklá na turisty. Každé má navíc jinou povahu: Někdy před vámi levhart klidně hodinu leží, jindy hned uteče. Obecně bych

inzerce

Laboratoř
Nadace Vodafone

Vodafone
Nápadroku

Přihlaste svůj nápad právě teď!

**Unikátní akcelerační
program, který pomáhá
nastartovat či rozvíjet
technologické inovace
pro společnost**

laboratornadacevodafone.cz

Připojte se
 Nadace
Vodafone
Česká republika

✓ Koalice pěti gepardů znamená velmi neobvyklý pohled. Jinak samotářská zvířata se sdružují kvůli lovu

ovšem řekl, že i jako amatér nafotíte skoro všechno. Jde o trpělivost a vášeň. Někdy stojí stádo slonů od vašeho auta jen metr, a přesto se nemusíte bát.

? Která zvířata představují při fotografování největší výzvu?

Podle mě například malé kočky jako serval nebo karakal. Dají se jen těžko najít a bývají hodně plaché. Naopak velmi snadno se fotí velká denní zvířata jako sloni, zebry, antilopy, pakoně, žirafy a tak dál.

? Hrozí při tom nějaké nebezpečí?

Je třeba dávat pozor, když fotíte z ložky hrochy či sloní stádo, které má v blízkosti velkého samce v říji. To pak někdy zažijete docela krušné chvíle. Nikdy nezapomenu na focení hrochů v Botswaně, kdy se mi jeden z nich s otevřenou tlamou náhle vynořil těsně

„ Nikdy nezapomenu, jak se těsně před mým člunem vynořil agresivní hroch. **Mám štěstí, že jsem ještě tady**“

vedle člunu. Je zázrak, že jsem ještě tady... Od té doby chovám k hrochům mnohem větší respekt. A jednou nás při focení velkého sloního stáda napadl samec, ale našťastí nás chtěl jen postrašit. Obecně na vás zvířata nezaútočí, pokud se chováte opatrně a respektujete jejich přirozené prostředí.

? Na jaký snímek jste nejvíc hrdý?

Je jich víc, ale momentálně jsem nejvíc hrdý na fotku levhartice, která přenáší v ústech své mládě. Určité věci spatří fotograf možná jednou za život. Pokud se navíc přidá perfektní světlo i vhodné

místo a levhart se vám dívá přímo do objektivu... Nevím ani, jak to popsat.

? Existuje něco, co byste rád zachytil, ale zatím se to nepovedlo?

Rád bych vyfotil útok lvů na buvola anebo lov psů hyenovitých. Musíte mít štěstí a být ve správnou chvíli na správném místě, což se mi zatím nepodařilo.

? Často vyprávíte, že na konkrétní snímek čekáte i několik hodin. Vyrazíte fotografovat s přesným cílem, nebo se necháváte překvapit, co se vám před objektivem naskytne?

Na začátku kariéry jsem fotil skoro všechno, ale postupně jsem „dospěl“, a teď už mám přesnou představu, co chci. Jenže zvířata nejsou lidé, které postavíte do správné polohy a světla. Proto někdy čekám na jednom místě i několik hodin, a přesto se snímek nepodaří: Levhart třeba nepřijde, lvi se po čtyřech hodinách rozhodnou, že si místo lovu půjdou zase lehnout... Ale nikdy nelituju – jsem přece v Africe, takže se mezitím můžu rozhlížet, kochat se a obdivovat jiná zvířata. **100+1**

Roman Baláž (*1971)

Narodil se ve slovenském městě Šalá, studoval architekturu. Od roku 1990 podniká a cestuje, zatím navštívil 97 zemí. Jeho velkým koníčkem je fotografování. V roce 2005 se poprvé dostal na safari a učarovala mu africká příroda. Založil nadaci Roman Wildlife Foundation a sponzoruje několik projektů na ochranu tamních zvířat, zejména gepardů, levhartů a lvů. Se svou přítelkyní Jelenou Čelyševovou z projektu Mara-Meru Cheetah se pokouší zmapovat „řeč“

gepardů a blíží popsat vliv turismu na jejich chování. Kromě toho financuje dvě základní školy v Tanzanii a snaží se zvyšovat vzdělanost místních obyvatel. Se Švédkou Ingelou Janssonovou zachraňuje lvy v kráteru Ngorongoro. V roce 2018 založil cestovní agenturu Private

Safari Travel, jež organizuje individuální zájezdy a speciální výpravy zaměřené na fotografování pod značkou fotosafariafrika.com. Roman žije v Praze a v Africe pravidelně tráví několik týdnů v roce. ■

SAVING ANIMALS IN AFRICA
www.romanwildlifefoundation.com

Další informace o nadaci Romana Baláže najdete na romanwildlifefoundation.com nebo stránce privatesafaritavel.com